

problému, kterým byla pověřena parlamentní komise Simonova. Tak se stalo, že o vánočním kongresu v Lahore zvítězil nesmířitelný proud a národní program formulován ve smyslu požadavku separatistů. Národnímu vůdci Gandhimu, který jest jak známo filosofem neodporování zlu, podařilo se jen s velkou námahou prosadit usnesení ve prospěch nenásilné metody bojkotu. Mladá generace kloní se však vesměs spíše k učení leninistickému a byla by ochotna vyvolat krveprolití. Prozatím nebyly však nepokoje hlášeny a také organisované pokusy o odpírání daní, vojenské služby atd. zůstaly dosud ojedinělé a ztroskotaly. Letošní rok bude však rozhodně kritickým pro osud Indie a britského panství v této zemi.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

SOCIALISTICKÁ LITERATURA.

Česká socialistická literatura není bohatá. Její těžiště leží v brožurách, v agitačních spiscích nebo politicky časových úvahách. Nejdokumentárnější zůstávají revuální a časopisecké články, m. j. více jak třicetileté působení soc. revue »Akademie«. Ani po stránce překladové nejsme na tom lépe. Jak dlouho k nám byl uváděn Marxův »Kapitál«! Chybí nám též soustavně vydávání socialistických myslitelů. Popřevratový čilejší ruch ve vydávání překladů i větších, všeobecně socialistických knih původních, ohlas, s jakým byl přijat Hendrika de Mana »Duch socialismu« a s jakým patrně bude přijat i překlad Shawova »Průvodce«, ukazují, že tu jsou podmínky pro odbyt této literatury a že vedle politického hnutí socialistického cítí se potřeba socialistického teoretického myšlení, jímž by ono bylo podloženo. Produktem této snahy je socialistická literární »Pospolitost«, organisace soc. spisovatelů a přátel socialistické literatury, jež hodlá vydávati základní díla socialismu od utopistů a význačných představitelů vědeckého socialismu až k literárním pracím mladé generace současných socialistických teoretiků domácích i cizích. Staví se na půdu *vědeckého socialismu* bez jakýchkoli zřetelů k politickým směrům. Tato »Pospolitost« (Praha I., Ul. Kar. Světlé 17), ustavivši se před několika měsíci, předložila již dvě knihy. Je to Jaroslava Čecháčka »Protiklerikální legenda« (str. 230) a Fridricha Engelse »K filosofii dějin« (str. 60). — Čecháčkova kniha má podtitul »pokus o marxistickou analýsu« a připíná se k současným diskusím o náboženský socialism a o politickou spolupráci socialistů s katolíky, zůstávajíc při tom na teoretickém řešení poměru marxistického socialismu k náboženství a posuzujíc ze socialistického hlediska pokrokařský boj protináboženský a filosofii českých dějin, či »českou otázku«. Kniha vyznívá v odsudku českého pokrokařství, jež utonulo v historismu, používajíc zastaralých zbraní protináboženského boje, zatím co církev a hlavně církev katolická usměrnila a přeskupila své ideové síly. Jádrem knihy je stať o Masarykovi. Proti němu tvrdí Č., že *není zvláštní české otázky, která by byla náboženskou*, ale že náboženský problém je problémem jednolliyce, jeho svědomí a jeho morálky. Při tom však autor souhlasí s Masarykem v jeho boji proti liberalismu, pokládajícímu náboženství za věc přežitou a v důsledku toho souhlasí s Masarykem i v tom, že *každý člověk si musí sám řešiti náboženský problém*. K »Volné Myšlence« jako prototypu protiklerikálního boje je Č. přísně odmítavý, protože sám vidí nepřítelů jinde, v současném společenském řádu, a nikoliv už v náboženství, jemuž demokraticky přiznává a popřává pronikání celým životem i politickým bojem dneška. Nechce komplikovati těžký osvobozovací boj politický a hospodářský metafysickými problémy. »Náboženství a marxismus mohou se sraziti nyní jenom potud, pokud náboženství chce vykonávati vliv na vytváření světa a společnosti proti snahám socialismu.« Tady jeho tolerance náboženství je velmi nedůsledná, neboť odevždy se náboženství u socialistů pokládalo za nástroj vládnoucí třídy k potlačení proletariátu a také vidíme, že církve jsou vždy oporou současného řádu, jež socialisté usilují změnit. Pokud by se snad tvářily jinak, nikdy nedovedly a nemohly vzbudit zdání opravdovosti. Spoléhá-li Č., že teprve lidé hospodářsky osvobození budou svobodně myslet, možno proti němu postaviti tvrzení, že teprve lidé myšlenkově svobodní si dovedou

dobýti svých společenských a hospodářských práv. Pokud alespoň si lidé budou přenášeti v duchu náboženského učení těžiště života na onen svět, nevyvinou nikdy tolik úsilí o své osvobození v provisoriu, za něž mají toto »slzavé údolí«. Čecháčkova kniha je dobrým podnětem revise »pokrokářské« ideologie (a jejích zbraní), je odvážná svými soudy o současnosti, přiznáváním pravdy i do vlastního tábora a uznáváním kladů u odpůrců, avšak není domyšlená. Při tom úvodní stať o náboženské otázce v XIX. století trpí neuspořádaností, neposkytující dostatečný syntetický pohled na tuto otázku a potom dlužno vytknouti, že autor si často přizpůsobuje soudy o svých odpůrcích pro potřebu vlastní argumentace (stanovisko pokrokářů k hospodářskému a sociálnímu stavu lidské společnosti, str. 25. a p.). Diskuse, jež se začíná o »Protiklerikální legendu« věsti, patří ke kladům knihy i »Pospolitosti.«

Druhá kniha je pozoruhodným souborem *Engelsových statí o filosofii dějin*. Vycházejí vůbec poprvé, jsou sebrány *Jiřím Stolzem* a *Juniem* z anglických a německých pramenů. Je to důležitý příspěvek k metodě historického zkoumání. Vykládá o vzniku ideologie, o poměru výroby k obchodu se zbožím a o jejich poměru k obchodu peněžnímu, o působení ekonomie na stát, právo a filosofii, o studiu Hegla, o vývoji a působení materialismu na kontinentě a v Anglii a osvětluje společenské změny novověku s pronikavostí, již dal za pravdu i do budoucna předpověděný vývoj událostí. Statí o filosofii dějin mají mimo to velkou důležitost pro spory o pojetí historického materialismu, svědčící proti argumentům odpůrců marxismu, obviňujících Engelse z konečného zřeknutí se dějinně materialistického stanoviska.

vbk.

FRANT. MODRÁČEK: SPOLEČENSKÝ VÝVOJ. (Dějiny společenských řádů.) Sbírkou spisů poučných »Knihy pro každého« svazek 29. Vydalo Státní nakladatelství v Praze 1929. Str. 160 za Kč 7.50.

Účelem pěkné knížky Modráčkovy jest načrtnouti vývoj lidské společnosti ve zkratce, t. j. pokud jde o dějiny společenských řádů a společenského života bezprostředně s nimi souvisejícího, a ukázati, byť nepřímou, že v dějinách společenských řádů nebylo žádných skutečných revolucí, nýbrž jen přetvořování, pozvolné vyrůstání nových a pozvolné odumírání starších forem společenského života, že jako vnější příroda ani lidská příroda »nedělá skoků«. Maje za vedoucí myšlenku zásadu, že společenská zřízení každého období lidských dějin odpovídají, mluvíme-li co nejvšeobecněji, stupni kultury tohoto období, rozděluje Modráček nástin vývoje lidské společnosti v tyto veliké kulturní a společenské oddíly: ve věk divoštví — společnost s řádem příbuzenským; ve věk polodivoštví — společnost s řádem příbuzenským a kmenovým; ve věk barbarství — společnost s řádem feudálním; ve věk nižší civilizace — společnost s řádem feudálním a městským a ve věk vyšší civilizace — společnost s řádem občanským. A ihned poznamenává, že většinou vzniká nebo dospívá společenský řád, jímž označujeme určitou kulturní epochu, teprve v jejím průběhu, jinými slovy: zmíněné kulturní epochy »nesouhlasí v našich výkladech úplně s vlastním obdobím dotyčných společenských řádů. Dějiny lidstva nedají se totiž krájeti a škatulkovati, jak bychom si přáli« (str. 10).

Podle Modráčka opisují politické a sociální systémy skoro stejnou křivku vývoje: do jisté doby vzrůstá a rozšiřuje se politická a sociální nerovnost spojená s hrubou porobou, pak nastává období jakéhosi kolísání, načež se vývoj politických a sociálních systémů vrací — smíme-li se tak vysloviti — na dráhu směřující k rovnosti, z níž původně vyšel, ale zatím jen k rovnosti občanské. Při tom lze zjistiti, že hlavní politické formy a jisté sociální poměry jsou velikou měrou určovány schopnostmi či způsobilostí (ovšem i věcnými poměry) lidských plemen ke správě společnosti na určitém stupni jejího vzrůstu a konsolidačního vývoje. Monarchie, aristokracie, oligarchie, selské poddanství jako moderní demokracie — jen otroctví Modráček vyjímá — jsou v podstatě výrazem toho, jak dalece byly lidské společnosti, jež ty neb ony formy a systémy přijaly, způsobilé řídit veřejné záležitosti. Obdobně mohli bychom podle Modráčka říci, že nynější hospodářský a sociální řád je výrazem určitých schopností lidstva ke správě hospodářských pochodů neboli výrazem jeho neschopnosti k jiné